

КОГО ВШАНОВУЄ СУЧАСНА ПОЛЬЩА

15 травня 2015 року Президент України Петро Порошенко підписав ухвалений Верховною Радою України Закон «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті» – від УНР, ЗУНР до Української повстанської армії (УПА). На законодавчому рівні закріплено право на надання державних і муніципальних соціальних гарантій цим борцям. На державному рівні визнано нагороди та військові ступені борців за незалежність України, визначено основні напрями державної політики щодо відновлення, збереження та вшанування національної пам'яті про таку боротьбу й встановлено відповідальність за порушення законодавства про статус борців за незалежність України у XX столітті.

У Статті 6 цього Закону йдеться про відповідальність за порушення законодавства про статус борців за незалежність України у XX столітті:

«1. Громадяни України, іноземці, а також особи без громадянства, які публічно виявляють зневажливе ставлення до осіб, зазначених у статті 1 цього Закону, перешкоджають реалізації прав борців за незалежність України у XX столітті, несуть відповідальність відповідно до законодавства; 2. Публічне заперечення факту правомірності боротьби за незалежність України у XX столітті визнається наругою над пам'яттю борців за незалежність України у XX столітті, приниженням гідності Українського народу і є протиправним» («Голос України», 20 травня 2015 року – <https://www.golos.com.ua/article/254977>).

Ані Степан Бандера, ані Роман Шухевич особисто, ані ОУН чи УПА як організації не були засуджені Міжнародним військовим трибуналом у Нюрнберзі. Про це докладно викладено ще 2017 року у спільному інформаційному проєкті «10 міфів про УПА. Як було насправді?» НВ, Українського інституту національної пам'яті, Центру досліджень визвольного руху та Видавництва КСД (<https://nv.ua/ukraine/events/10-mifov-ob-upa-njurnbergschij-tribunal-pri-govoril-ukrainskih-natsionalistov-1461911.html>). Мета проєкту – спростовування міфів, які існують у колективній пам'яті про діяльність Української повстанської армії.

На жаль, спростувати ці міфи не вдається. Акурат на початку червня 2026-го польський тижневик (*Tygodnik Przegląd*) «спам'ятався». Цитуємо:

Z UPA na piedestale

Państwowa polityka historyczna Ukrainy została oparta na kłamstwie

«З УПА на п'єдесталі. Державна історична політика України базується на брехні. 27 травня президент Володимир Зеленський назвав Незалежний центр спеціальних операцій «Північ» Сил спеціальних операцій Збройних сил України Героями УПА. Це викликало виправдане обурення серед деяких політиків та ЗМІ в Польщі. Однак обурені поводяться так, ніби подібні події є чимось новим в Україні. Представники вищої польської влади, мабуть, лише зараз помітили, що українська держава прославляє та героїзує найкрайніші прояви українського націоналізму в рамках своєї історичної та ідентичної політики.

Зеленський не був першим. Можливо, польські політики, які здійснили паломництво на Майдан у Києві в лютому 2014 року, не бачили там прапорів бандерівської фракції ОУН? Можливо, вони тоді не знали про історичних привидів, яких викликали лідери та учасники державного перевороту, який вони підтримували? (...) На жаль, збереглися численні фотографії з київського Майдану в лютому 2014 року, на яких видно багатьох сучасних людей, обурених героїзацією УПА Зеленським. Тому варто нагадати, що героїзація націоналізму відбувається в Україні з 1991 року, тобто з моменту виходу України з розпаду СРСР. Вперше вона була піднята до рівня державної пам'яті та ідентичності після Помаранчевої революції 2004 року...»

Полякам варто нагадати аргументи народного депутата України Василя Червонія (загинув 4 липня 2009 року) про стосунки українців у поляків на Волині (11-12 квітня 2003 року в Острозькій академії відбувся форум українських та польських експертів і журналістів «Події на Волині, як жити з цим тягарем?») – <https://www.youtube.com/watch?v=sn0v63VVyww>.

А що з героїзацією націоналізму в Польщі?

1999 року у Варшаві навпроти будівлі польського парламенту (*Сейму та Сенату*) урочисто був відкритий Пам'ятник Армії Крайовій та Польській підпільній державі (*Pomnik Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej*).

У Вроцлаві в травні 2024 року відкрили Монумент «Незламним солдатам». Він вшановує польське антикомуністичне підпілля, що діяло в 1944-1956 роках, продовжуючи збройну боротьбу за незалежність Польщі та проти совєтської влади. У Польщі на позначення всього підпілля частіше використовується поняття «Прокляті солдати» (*Żołnierze Wyklęci*) або «Незламні солдати».

Пам'ятник «Проклятим солдатам» прикордонної території, присвячений усім загиблим, убитим, померлим солдатам прикордонних бригад Армії Крайової та інших структур, орієнтованих на незалежність, відкрито в суботу в Браневі.

«Ми місто, що знаходиться на польсько-російському кордоні. Цей пам'ятник є проявом нашого патріотизму», – наголосив мер Бранева Томаш Селіцький в інтерв'ю РАР.

Центральна частина пам'ятника – гранітна колона, що символізує польську державу. Навколо колони розміщено шість фігур, що представляють конкретні постаті: підполковник Мацей Каленкевич, позивний Котвіч; Підпоручик Чеслав Заянчковський, позивний Рагнер; капітан Граціян Клавдіуш Фрог, позивний Щербец; лейтенант Ян Борисевич, позивний Крися або Мстіцель; підпоручик Сергіуш Косцялковський, позивний Факір; та підпоручик Генрік Величко, позивний Луфа. Усі вони були пов'язані з Польською підпільною державою, що коштувало їм життя.

Героїзацію Армії Крайової і антикомуністичного підпілля займається польський Інститут національної пам'яті – організовує різноманітні виставки, конференції та освітні програми. Проводяться різноманітні урочисті заходи, шкільні конкурси та уроки пам'яті. Іменами «проклятих» названо вулиці, парки, школи, громадські установи та військові формування. Проходять масові патріотичні заходи «Тропом Вільчима». У їхній маршрут, звісно, не включені Сагринь, Павлокома, Ласкова, Шиховичі, Залешани, які разом з мирним українським населенням вповні були знищені аковцями.

Помовчимо?

Тим часом у статті «Союз з ворогом» («Bündnis mit dem Feind»), надрукованої в тижневику DER SPIEGEL (19/2000), читаємо: «Польська Армія Крайова (Армія Крайова, АК) час від часу співпрацювала з СС та Вермахтом під час Другої світової війни. Про це свідчать документи з московського архіву, опубліковані істориком Бернгардом К'ярі (Bernhard

Chiari) в журналі «Osteuropa». <...> На початку 1944 року Віленська АК запропонувала німцям переговори щодо співпраці. «Ненависть до більшовизму», як зазначалося, була однаково «сильною» як у поляків, так і у німців. АК, як записав оберфюрер СС Вільгельм Фукс (SS-Oberführer Wilhelm Fuchs), була «єдиною силою, здатною приборкати більшовицько-єврейські банди». 7 лютого 1944 року полковник АК Олександр Кшизаповський (Aleksander Krzyżanowski) домовився про «перемир'я» для Віленського регіону. Німці запропонували зброю, ліки та медичну допомогу пораненим. Поляки хотіли в довгостроковій перспективі підтримати Гітлера 18 піхотними батальйонами у боротьбі проти радянських військ. Натомість вони вимагали припинення німецького терору та визнання польських кордонів (1939 року). Як «випробування на німецько-польську співпрацю», АК передала 3-тю польську бригаду під німецьке командування. Отримавши від німців мапи та розвіддані, бригада за наказом німецького командування атакувала советських партизанів».

Пам'ятник «Проклятим солдатам» було встановлено поблизу Гарнізонного кладовища та Оливської брами в Гданську

11 липня 2003 року. У селі Павлівка на Волині президент Леонід Кучма та Александр Квасневський підписали Спільну заяву «Про примирення в 60-ту річницю трагічних подій на Волині». Тоді це сприймалося як епічний жест державної мудрості. Формула «Прощаємо і просимо пробачення» стала ключовою. Лідери держав офіційно закликали до взаємного прощення та відмови від взаємних звинувачень, які б перешкоджали добросусідству.

2005 року під час відкриття у Львові військових меморіалів війни 1918-1920 рр. Президент України В. Ющенко і Президент Республіки Польща О. Квасневський проголосили міждержавне вибачення і примирення.

Олег К. РОМАНЧУК